

Υπόθεση C-701/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

14 Νοεμβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Tribunal Judiciaire de Paris (Γαλλία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

4 Ιουλίου 2023

Κατηγορούσα αρχή:

Procureur de la République

Κατηγορούμενη:

Εταιρία SWIFTAIR

1. Αντικείμενο και στοιχεία της διαφοράς:

- 1 Στις 24 Ιουλίου 2014, αεροσκάφος τύπου MacDonnell-Douglas 83 της ισπανικής εταιρίας Swiftair, εγγεγραμμένο στην Ισπανία με μητρώο ECLTV, απογειώθηκε από το αεροδρόμιο του Ουαγαδουγκου στην Μπουρκίνα Φάσο με προορισμό το Αλγέρι, αριθμό πτήσης AH 5017 και επιβαίνοντες έξι μέλη πληρώματος και 110 επιβάτες, από τους οποίους 54 ήταν Γάλλοι υπήκοοι.
- 2 Τριάντα λεπτά μετά την απογείωσή του, συνάντησε πάνω από το Μάλι κακές καιρικές συνθήκες, άλλαξε πορεία προς τον βορρά για να αποφύγει τις σωρειτομελανίες και συνετρίβη στην έρημο του Βόρειου Μάλι, όπου ανευρέθησαν τα συντρίμια του το βράδυ της 24ης Ιουλίου 2014. Όλοι οι επιβαίνοντες στο αεροσκάφος είχαν σκοτωθεί.
- 3 Την ίδια ημέρα, ο Procureur de la République de Paris (εισαγγελέας Παρισιού, Γαλλία) παρήγγειλε στην commandement de la gendarmerie des transports aériens (διοίκηση της Χωροφυλακής αεροπορικών μεταφορών, Γαλλία) τη διενέργεια έρευνας στο πλαίσιο αυτοφώρου.

- 4 Παράλληλα, κινήθηκε ανακριτική διαδικασία από ισπανική ανακριτική αρχή, βάσει διάταξης της 24ης Ιουλίου 2014 του Juzgado Central de Instrucción nº 6 (έκτου εθνικού τακτικού ανακριτή, Ισπανία), στην οποία διευκρινιζόταν ότι επρόκειτο για «diligencias previas» (προκαταρκτική εξέταση) βάσει του άρθρου 774 του Real decreto por el que se argüeba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (βασιλικού διατάγματος περί έγκρισης του κώδικα ποινικής δικονομίας), της 14ης Σεπτεμβρίου 1882 (στο εξής: ισπανικός κώδικας ποινικής δικονομίας), προκειμένου να προσδιοριστούν η φύση και οι περιστάσεις πιθανολογούμενου αδικήματος. Ο Ισπανός εισαγγελέας επισήμανε στην παραγγελία του της 25ης Ιουλίου 2014 ότι «πρέπει να γίνει δεκτή η προσωρινή αρμοδιότητα έως την αποσαφήνιση των αιτίων του δυστυχήματος, δεδομένου ότι μπορεί να πρόκειται για πράξεις οι οποίες στοιχειοθετούν αδικήματα σχετικά με την τρομοκρατία, τα οποία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα του Audiencia Nacional (ανώτερου ειδικού δικαστηρίου, Ισπανία)».
- 5 Σε μεταγενέστερη διάταξή του της 23ης Σεπτεμβρίου 2014, ο Juzgado Central de Instrucción nº 6 (έκτος εθνικός τακτικός ανακριτής) επισήμανε ότι «δεδομένου ότι αποκλείστηκε η περίπτωση τρομοκρατικής επίθεσης, πρέπει να διενεργηθεί έρευνα προκειμένου να προσδιοριστεί αν το γεγονός οφείλεται σε απειρία ή αμέλεια των χειριστών».
- 6 Με παραγγελία της 29ης Ιουλίου 2014, κινήθηκε επίσης ανακριτική διαδικασία στη Γαλλία κατά του «X» για ανθρωποκτονίες από αμέλεια, από αδεξιότητα, αδεξιότητα, έλλειψη προσοχής, ολιγωρία ή παράβαση επιβαλλόμενης από τον νόμο ή από κανονιστική πράξη υποχρέωσης μέριμνας ή ασφάλειας.
- 7 Ο Γάλλος και ο Ισπανός ανακριτής συνεργάστηκαν μέσω αιτήσεων για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων, αιτήσεων διεθνούς αμοιβαίας δικαστικής συνδρομής στον ποινικό τομέα, εξετάσεων πραγματογνωμόνων και ανταλλαγών εγγράφων της δικογραφίας. Από τον κατάλογο της ισπανικής διαδικασίας που κατάρτισαν οι Γάλλοι εμπειρογνώμονες προκύπτει ότι πλείονα έγγραφα της διαδικασίας προέρχονταν από πλείονες και συγκεκριμένες αιτήσεις διαβίβασης εγγράφων που υπέβαλαν οι Γάλλοι δικαστές βάσει διεθνούς αίτησης για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων.
- 8 Ο εν λόγω κατάλογος καταγράφει μια επιστολή που περιλαμβάνεται στον Τόμο 1 της ισπανικής διαδικασίας, με την οποία ο δικηγόρος F. J. S. M. απευθυνόταν στο Audiencia Nacional (ανώτερο ειδικό δικαστήριο) για να ενημερώσει τον δικαστή ότι εκπροσωπούσε την εταιρία Swiftair κατά τη διαδικασία.
- 9 Στις 18 Ιουλίου 2016, ο Juzgado Central de Instrucción nº 6 (έκτος εθνικός τακτικός ανακριτής) εξέδωσε διάταξη περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης και έθεσε την υπόθεση στο αρχείο, με τη σύμφωνη γνώμη της εισαγγελίας. Κατά τη διάταξη: «Κατά τον οικείο χρόνο, αποκλείστηκε το ενδεχόμενο τέλεσης πράξης τρομοκρατικής φύσης. Η ανάκριση [...] συνεχίστηκε προκειμένου να προσδιοριστεί αν τα πραγματικά περιστατικά συνέβησαν λόγω αμέλειας ή ανεπάρκειας των Ισπανών χειριστών C. M.A. και G. C. I. Συναφώς, μια σειρά από

πραγματογνωμοσύνες κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι: λαμβανομένων υπόψη των εγγράφων που αναλύθηκαν, σε επίπεδο πληρώματος από ανθρώπινη και επαγγελματική άποψη, καθώς και της κατάστασης του αεροσκάφους ECLTV, δεν προέκυψε καμία απόδειξη ότι η εταιρία Swiftair υπέπεσε σε πλημμέλειες που δύνανται να συνδέονται με το αεροπορικό δυστύχημα που συνέβη στις 24 Ιουλίου στο Μάλι. Από μέρους τους, οι πραγματογνώμονες [...] καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο προσομοιωτής πτήσης που χρησιμοποιούσε η εταιρία Swiftair ήταν κατάλληλος για την εκτέλεση όλης της εκπαίδευσης που απαιτείται από την Αρχή κατά τα διάφορα στάδια εξάσκησης και ελέγχου. Ο προσομοιωτής ήταν βέλτιστος για την εκπαίδευση και την εξάσκηση των χειριστών του αεροσκάφους MD-83 και, επιπλέον, διέθετε ψηφιακά όργανα αντίστοιχα με αυτά του αεροσκάφους που κατέπεσε. Επομένως, δεν διαπιστώθηκε ουδεμία παράβαση του αντικειμενικώς επιβαλλόμενου στους χειριστές του αεροσκάφους καθήκοντος μέριμνας και επιμέλειας».

- 10 Η εν λόγω απόφαση περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης και θέσης της υπόθεσης στο αρχείο εκδόθηκε στην Ισπανία αφού υποβλήθηκε στο πλαίσιο της ισπανικής δικαστικής διαδικασίας έκθεση πραγματογνωμοσύνης των υπαλλήλων του EASA (Ευρωπαϊκού Οργανισμού Ασφάλειας της Αεροπορίας – EASA European Union Aviation Safety Agency), οι οποίοι έκριναν ότι υπήρξαν πλημμέλειες στον τρόπο καταχώρισης της επαναλαμβανόμενης εξάσκησης των χειριστών, η οποία πραγματοποιείται ταυτόχρονα με τον έλεγχο, χωρίς ωστόσο να μπορεί να θεωρηθεί ότι οι πλημμέλειες αυτές συνδέονταν με το δυστύχημα και εκτίμησαν ότι δεν υπήρξε καμία πλημμέλεια στον έλεγχο των δεξιοτήτων των χειριστών.
- 11 Η απόφαση εκδόθηκε επίσης μετά την υποβολή της έκθεσης διεθνούς έρευνας ασφάλειας, η οποία κινήθηκε υπό την ευθύνη του Υπουργείου Μεταφορών του Μάλι, χώρας στην οποία έλαβε χώρα το δυστύχημα, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του παραρτήματος 13 της Σύμβασης για τη διεθνή πολιτική αεροπορία. Η εν λόγω επιτροπή έρευνας διατύπωσε, στο συμπέρασμα της έκθεσης, συστάσεις σχετικά με: την εκπόνηση από τον κατασκευαστή μελέτη σκοπιμότητας μόνιμου συστήματος αντιπαγοποίησης· την προσθήκη των συνθηκών ανίχνευσης κρυστάλλων πάγου στις διαδικασίες που προβλέπονται από το FCOM (Flight Crew Operating Manual – Εγχειρίδιο Ενεργειών Πληρώματος Πτήσης)· την ενσωμάτωση της ιδιαίτερης περίπτωσης της απώλειας στήριξης εν πτήση στα εγχειρίδια και την εκπαίδευση· την τροποποίηση της διαδικασίας επαλήθευσης των CVR (Cockpit Voice Recorders – Καταγραφών Συνομιλιών στον Θάλαμο Διακυβέρνησης) ενόψει της παύσης χρησιμοποίησης των μαγνητικών ταινιών που προβλέπεται από το παράρτημα 6 του ΔΟΠΑ (Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας)· τη βελτίωση του συντονισμού των κέντρων ελέγχου εναέριας κυκλοφορίας μεταξύ των αρχών του Νίγηρα, της Μπουρκίνα Φάσο και του Μάλι. Καμία σύσταση δεν αφορούσε την αεροπορική εταιρία Swiftair.
- 12 Στη Γαλλία, οι τεχνικές έρευνες ανατέθηκαν σε επιτροπή τριών πραγματογνωμόνων, η οποία διορίστηκε στις 2 Σεπτεμβρίου 2014. Το τελικό πόρισμα κατατέθηκε στις 23 Δεκεμβρίου 2016. Η εν λόγω επιτροπή

πραγματογνωμόνων κατέληξε στο συμπέρασμα ότι στην επέλευση του δυστυχήματος συνέβαλαν οι ακόλουθοι παράγοντες:

- η εποχική δραστηριότητα των χειριστών, η οποία επικεντρώνεται σε ορισμένους μήνες με μακρές περιόδους διακοπής, η οποία συνέβαλε στην πτώση του επιπέδου της ανταπόκρισης των χειριστών σε ασυνήθιστες καταστάσεις·
 - η ανεπαρκής έκταση και το ατελές περιεχόμενο της επίγειας εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης σε προσομοιωτή πτήσης, που συνέβαλαν στη μη κατανόηση των εξωτερικών συνθηκών πτήσης·
 - η μη χρησιμοποίηση των μέσων προστασίας κατά της παγοποίησης των κινητήρων· η μη ανίχνευση της επιδείνωσης των παραμέτρων κινητήρα· η μη ανίχνευση της σημαντικής μείωσης της ταχύτητας και, κατά συνέπεια, των ενδείξεων στάσης του αεροσκάφους· η έλλειψη κατάλληλης αντίδρασης κατά την εμφάνιση της παγοποίησης· η επιδείνωση της ικανότητας διαχείρισης του υψηλού φόρτου εργασίας·
 - η αλλαγή διαδρομής, το ενδοτροπικό μέτωπο και η δυσκολία ραδιοεπικοινωνίας, που συνέβαλαν στην αύξηση του φόρτου εργασίας και τη μείωση της διαθεσιμότητας του πλήρωματος·
 - η ένταξη στο ίδιο πλήρωμα δύο χειριστών σε εποχική δραστηριότητα, οι οποίοι δεν είχαν πτητική δραστηριότητα επί περίπου 8 μήνες.
- 13 Στις 29 Ιουνίου 2017, στην εταιρία Swiftair SA, νομικό πρόσωπο εκπροσωπούμενο από τον αντιπρόεδρό της, S.L.F., απαγγέλθηκαν κατηγορίες από τους Γάλλους ανακριτές για ανθρωποκτονία από αμέλεια κατά συρροή, διότι «από αδεξιότητα, αδεξιότητα, έλλειψη προσοχής, ολιγωρία ή παράβαση επιβαλλόμενης από τον νόμο ή από κανονιστική πράξη υποχρέωσης μέριμνας ή ασφάλειας, εν προκειμένω μη διασφαλίζοντας επαρκή εκπαίδευση στο πλήρωμα της πτήσης AH5017, πράγμα που συνέβαλε στο να μην αντιληφθεί τις συνθήκες της εξωτερικής πτήσης, να μην αντιληφθεί την επιδείνωση των παραμέτρων κινητήρα, να μη χρησιμοποιήσει τα μέσα προστασίας του αεροσκάφους και στην έλλειψη κατάλληλης αντίδρασης κατά την εμφάνιση της παγοποίησης, το πλήρωμα προκάλεσε ακουσίως τον θάνατο όλων των επιβαινόντων, μεταξύ των οποίων και Γάλλων πολιτών, πραγματικά περιστατικά που προβλέπονται και τιμωρούνται από τα άρθρα 221-6, 221-7, 221-8, 221-10 του Code pénal (ποινικού κώδικα).»
- 14 Η εταιρία Swiftair αμφισβήτησε τη σε βάρος της απαγγελία κατηγοριών υποστηρίζοντας ότι υπέρ της είχε εκδοθεί, από την ισπανική δικαστική αρχή, απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης όσον αφορά τα εν λόγω πραγματικά περιστατικά. Κατά την Swiftair, πρόκειται για αμετάκλητη απόφαση η οποία είναι δεσμευτική στη Γαλλία υπό το πρίσμα της αρχής *ne bis in idem*, η οποία περιλαμβάνεται στο άρθρο 54 της Σύμβασης Εφαρμογής των Συμφωνιών του Σένγκεν (στο εξής: ΣΕΣΣ).

- 15 Ο ανακριτής απέρριψε την ένσταση της εταιρίας Swiftair περί παύσεως της ποινικής δίωξης επισημαίνοντας τα εξής:

«Η αρχή *ne bis in idem*, η οποία κατοχυρώνεται με το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, δεν εφαρμόζεται στην απόφαση με την οποία μια δημόσια αρχή συμβαλλόμενου κράτους, μετά την εξέταση της ουσίας της υπόθεσης που της έχει ανατεθεί, διατάσσει, σε στάδιο προγενέστερο της απαγγελίας κατηγορίας κατά του προσώπου για το οποίο υπάρχει υποψία ότι έχει διαπράξει έγκλημα, την προσωρινή παύση της ποινικής δίωξης, εφόσον αυτή η απόφαση για παύση της δίωξης δεν εξαλείφει οριστικά, κατά την εθνική νομοθεσία του κράτους αυτού, τη δυνατότητα άσκησης ποινικής δίωξης και δεν συνιστά συνεπώς εμπόδιο για την άσκηση, στο κράτος αυτό, νέας ποινικής δίωξης για τα ίδια πραγματικά περιστατικά» (αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 2016, *Kossowski*, C-486/14, EU:C:2016:483· και της 22ας Δεκεμβρίου 2008, *Turanský*, C-491/07, EU:C:2008:768, σκέψη 45).

«Εντούτοις, σύμφωνα με τα άρθρα 637 και 641 του ισπανικού κώδικα ποινικής δικονομίας, η θέση της υπόθεσης στο αρχείο ή η παύση της ποινικής δίωξης πριν από το στάδιο της εκδίκασης δύναται να έχει δύο μορφές: τη λεγόμενη «γνήσια» παύση της ποινικής δίωξης, όταν δεν υφίστανται σοβαρές ενδείξεις ότι τελέστηκε η πράξη για την οποία ασκήθηκε η δίωξη, η πράξη δεν στοιχειοθετεί πλημμέλημα ή κακούργημα ή προκύπτει από τη διαδικασία ότι τα πρόσωπα στα οποία απαγγέλθηκαν κατηγορίες δεν φέρουν ποινική ευθύνη ως αυτουργοί, συνεργοί ή κλεπταποδόχοι ή τη λεγόμενη «προσωρινή» παύση της ποινικής δίωξης, όταν δεν φαίνεται να έχει αποδειχθεί δεόντως η διάπραξη του αδικήματος για το οποίο ασκήθηκε η ποινική δίωξη ή προκύπτει από την ανάκριση ότι πράγματι διαπράχθηκε αδίκημα πλην όμως δεν υφίστανται αποχρώντες λόγοι για να απαγγελθούν κατηγορίες σε ένα ή πλείονα πρόσωπα ως αυτουργούς, συνεργούς ή κλεπταποδόχους. Το είδος αυτό της προσωρινής θέσης της υπόθεσης στο αρχείο, που δεν έχει αντίστοιχο στο γαλλικό δίκαιο, δεν κωλύει την επανάληψη της διαδικασίας εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία που τη δικαιολογούν και τούτο χωρίς νέα μήνυση ή συμπληρωματική εισαγγελική παραγγελία.

Η ισπανική νομολογία διευκρινίζει ότι η ισχύς του δεδικασμένου καλύπτει μόνον τις διατάξεις με τις οποίες η υπόθεση τίθεται στο αρχείο ή τις διατάξεις «γνήσιας» παύσης της ποινικής δίωξης, καθόσον με αυτές παύει οριστικά η ποινική δίωξη. Κατά τη νομολογία του ποινικού τμήματος του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία) μόνον η διάταξη περί «γνήσιας» παύσης της ποινικής δίωξης έχει την ίδια ισχύ δεδικασμένου με αμετάκλητη απόφαση. Κατά συνέπεια, η κίνηση νέας ποινικής διαδικασίας κατά του ίδιου προσώπου και για τα ίδια πραγματικά περιστατικά για τα οποία εκδόθηκε η απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης θα αποτελούσε, στην περίπτωση αυτή, παραβίαση της αρχής *non bis in idem*. Επομένως, οι διατάξεις περί προσωρινής θέσης της υπόθεσης στο αρχείο ή περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης, οι οποίες εκδίδονται όταν δεν φαίνεται να έχει αποδειχθεί δεόντως η διάπραξη του επίδικου αδικήματος ή όταν δεν υφίστανται αποχρώντες λόγοι για να καταλογιστεί σε συγκεκριμένο πρόσωπο, δεν έχουν ισχύ δεδικασμένου. Το είδος αυτό της θέσης στο αρχείο έχει

«προσωρινό» χαρακτήρα και, επομένως, δεν κωλύει την επανάληψη της διαδικασίας εφόσον προκύψουν νέα στοιχεία που τη δικαιολογούν.

Εν προκειμένω, η απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης που εξέδωσε ο Juzgado Central de Instrucción nº 6 (έκτος εθνικός τακτικός ανακριτής) στις 18 Ιουλίου 2016 είναι απόφαση περί «sobresimiento provisional» (προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης) και δεν έχει, συνεπώς, ισχύ δεδικασμένου. Το επιχείρημα της εταιρίας Swiftair ότι πρόκειται για αμετάκλητη απόφαση η οποία είναι δεσμευτική στη Γαλλία υπό το πρίσμα της αρχής «non bis in idem» πρέπει, επομένως, να απορριφθεί.»

- 16 Με διάταξη της 18ης Μαΐου 2021, η εταιρία Swiftair SA, παραπέμφθηκε ενώπιον του tribunal judiciaire de Paris (πλημμελειοδικείου Παρισιού, Γαλλία).

2. Νομικό πλαίσιο:

A. *Δίκαιο της Ένωσης*

Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- 17 Το άρθρο 50, με τίτλο «Δικαίωμα του προσώπου να μη δικάζεται ή να μην τιμωρείται ποινικά δύο φορές για την ίδια αξιόποινη πράξη» ορίζει τα εξής:

«Κανείς δεν διώκεται ούτε τιμωρείται ποινικά για αδίκημα για το οποίο έχει ήδη αθωωθεί ή καταδικασθεί εντός της Ένωσης με οριστική απόφαση ποινικού δικαστηρίου σύμφωνα με το νόμο».

*Σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν, της 14ης Ιουνίου 1985, μεταξύ των κυβερνήσεων των κρατών της Οικονομικής Ένωσης Μπενελούξ, της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Γαλλικής Δημοκρατίας, σχετικά με τη σταδιακή κατάργηση των ελέγχων στα κοινά σύνορα, η οποία υπεγράφη στο Σένγκεν στις 19 Ιουνίου 1990 **

- 18 Υπό τον τίτλο «Εφαρμογή της αρχής ne bis in idem», το άρθρο 54 ορίζει τα εξής:

«Όποιος [δικάστηκε] αμετάκλητα από ένα συμβαλλόμενο μέρος δεν μπορεί να διωχθεί από ένα άλλο συμβαλλόμενο μέρος για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, υπό τον όρον όμως ότι, σε περίπτωση καταδίκης, η ποινή έχει ήδη εκτιθεί ή εκτίεται ή δεν μπορεί πλέον να εκτιθεί σύμφωνα με τους νόμους του συμβαλλομένου μέρους που επέβαλε την καταδίκη».

* Η οποία επεκτάθηκε στην Ισπανία με τη συμφωνία προσχώρησης του Βασιλείου της Ισπανίας στη σύμβαση εφαρμογής της συμφωνίας του Σένγκεν (...), που υπεγράφη στη Βόννη στις 25 Ιουνίου 1991 (ΕΕ 2000, L 239, σ. 69).

B. Εθνικό δίκαιο*Γαλλική νομοθεσία**Code de procédure pénale (Κώδικας ποινικής δικονομίας)*

- 19 Το άρθρο 695-9-54 ορίζει τα εξής:

«Για την εφαρμογή της απόφασης-πλαίσιου 2009/948/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, για την πρόληψη και τον διακανονισμό συγκρούσεων δικαιοδοσίας σε ποινικές υποθέσεις, όταν ποινικές διαδικασίες, που διεξάγονται σε πλείονα κράτη μέλη κατά των ίδιων προσώπων και για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, ενδέχεται να καταλήξουν σε αμετάκλητες αποφάσεις, οι αρμόδιες αρχές των οικείων κρατών μελών ανταλλάσσουν μεταξύ τους πληροφορίες σχετικά με τις παράλληλες ποινικές διαδικασίες και εξετάζουν από κοινού τρόπους για τον περιορισμό των αρνητικών συνεπειών της συνύπαρξης παρόμοιων παράλληλων διαδικασιών».

Ισπανική νομοθεσία

Real Decreto por el que se aprueba la Ley de Enjuiciamiento Criminal (βασιλικό διάταγμα περί έγκρισης του κώδικα ποινικής δικονομίας), της 14ης Σεπτεμβρίου 1882 (ισπανικός κώδικας ποινικής δικονομίας)

- 20 Το άρθρο 637 ορίζει τα εξής:

«Απόφαση περί γνήσιας παύσης της ποινικής δίωξης εκδίδεται:

1º) όταν δεν υφίστανται σοβαρές ενδείξεις ότι τελέστηκε η πράξη για την οποία ασκήθηκε η ποινική δίωξη

2º) όταν τα πραγματικά περιστατικά δεν στοιχειοθετούν πλημμέλημα ή κακούργημα

3º) όταν προκύπτει από τη διαδικασία ότι τα πρόσωπα στα οποία απαγγέλθηκαν κατηγορίες δεν φέρουν ποινική ευθύνη, ως αυτουργοί, συνεργοί ή κλεπταποδόχοι».

- 21 Το άρθρο 641 ορίζει τα εξής:

«απόφαση περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης:

1º) όταν δεν αποδεικνύεται δεόντως η τέλεση του αδικήματος για το οποίο ασκήθηκε η ποινική δίωξη

2°) όταν προκύπτει από την ανάκριση ότι πράγματι τελέστηκε αδίκημα, πλην δεν υφίστανται αποχρώντες λόγοι για να απαγγελθούν κατηγορίες σε ένα ή πλείονα συγκεκριμένα πρόσωπα ως αυτουργούς, συνεργούς ή κλεπταποδόχους.»

Código penal (ισπανικός ποινικός κώδικας)

22 Το άρθρο 31bis ορίζει τα εξής:

«1. Στις περιπτώσεις που προβλέπονται από τον παρόντα κώδικα, τα νομικά πρόσωπα ευθύνονται ποινικά για αδικήματα που τελούνται στο όνομά τους ή για λογαριασμό τους, και προς όφελός τους, από τους νόμιμους εκπροσώπους τους και τους νόμιμους ή πραγματικούς διαχειριστές τους.

Στις ίδιες περιπτώσεις, τα νομικά πρόσωπα ομοίως ευθύνονται ποινικά για αδικήματα που τελούνται κατά την άσκηση εταιρικών δραστηριοτήτων και για λογαριασμό και προς όφελος τους, από οποιονδήποτε υπαγόμενο στην εξουσία των διαλαμβανόμενων στο προηγούμενο εδάφιο φυσικών προσώπων, που διέπραξε τις πράξεις διότι δεν ασκήθηκε έλεγχος στον ίδιο, λαμβανομένων υπόψη των συγκεκριμένων περιστάσεων της υπόθεσης.

2. Η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων θεμελιώνεται κατά τον χρόνο που διαπιστώνεται η διάπραξη αδικήματος από το πρόσωπο που ασκεί τα καθήκοντα που διαλαμβάνονται στην προηγούμενη παράγραφο, ακόμη και αν δεν ταυτοποιήθηκε το υπεύθυνο συγκεκριμένο φυσικό πρόσωπο ή δεν κατέστη δυνατό να ασκηθεί δίωξη σε βάρος του. Όταν αμφότερα τιμωρούνται, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, με πρόστιμο, οι δικαστές ή τα δικαστήρια επιμερίζουν τα αντίστοιχα ποσά, ώστε το ποσό που προκύπτει να μην είναι δυσανάλογο προς τη βαρύτητά τους».

3. Θέσεις των διαδίκων:

Η κατηγορουμένη (η εταιρία Swiftair)

23 Η εταιρία Swiftair επισημαίνει κατά κύριο λόγο ότι η ισπανική ανάκριση, η οποία περιλαμβάνει 11 τόμους με έγγραφα της διαδικασίας και διεξήχθη από γνωστό Ισπανό δικαστή, πρέπει να θεωρηθεί ως λεπτομερής ανάκριση, κατά την περάτωση της οποίας ο δικαστής εκτίμησε, βάσει ενδελεχών ερευνών που αφορούσαν μεταξύ άλλων ενδεχόμενες πλημμέλειες της εταιρίας Swiftair στην εκπαίδευση των χειριστών, ότι δεν έπρεπε να ασκηθεί ποινική δίωξη. Υποστηρίζει ότι η εν λόγω διάταξη περί παύσης της ποινικής δίωξης, καίτοι χαρακτηρίζεται ως προσωρινή, πρέπει να θεωρηθεί ως γνήσια ελλείψει οποιουδήποτε κατάφωρου αδικήματος, και ότι, εν πάση περιπτώσει, η εν λόγω διάταξη περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης μπορούσε να προσβληθεί με ένδικο μέσο, το οποίο δεν ασκήθηκε, και δεν επέτρεπε την επανάληψη της διαδικασίας ελλείψει νέων αποδείξεων: επομένως, πρέπει να χαρακτηριστεί ως αμετάκλητη απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 54 της ΣΕΣΣ και της νομολογίας του Δικαστηρίου, και η

εταιρία Swiftair, το μόνο, πλην των χειριστών, πρόσωπο που αναφέρεται ονομαστικά στην απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης, δύναται να επικαλεστεί το αποτέλεσμα της *ne bis in idem*.

- 24 Η εταιρία Swiftair προσθέτει ότι στην περίπτωση που προκύψουν νέα στοιχεία, οι Γάλλοι δικαστές προφανώς δεν είναι αρμόδιοι να διερευνήσουν την υπόθεση καθόσον, κατ' εφαρμογήν της νομολογίας του Δικαστηρίου (απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, M, C-398/12, EU:C:2014:1057, σκέψη 41), μόνον ο Ισπανός ανακριτής δύναται να επαναλάβει την έρευνα.
- 25 Η εταιρία Swiftair καταλήγει επίσης στο συμπέρασμα ότι έχει επέλθει παραγραφή στην Ισπανία και ότι δεν μπορεί πλέον να επαναληφθεί η έρευνα, ακόμη και στην περίπτωση που προκύψουν νέα στοιχεία. Επομένως, η εν λόγω διάταξη περί παύσης της ποινικής δίωξης απέκτησε, μέσω της παραγραφής, ισχύ ουσιαστικού δεδικασμένου και συνεπώς είναι, κατά την εν λόγω εταιρία, «διπλώς αμετάκλητη».
- 26 Τέλος, η εταιρία Swiftair εκθέτει ότι, μολονότι η ευθύνη των νομικών προσώπων ήταν ασφαλώς περιοριστική στην Ισπανία κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, ήταν ωστόσο δυνατή η άσκηση ποινικής δίωξης κατά των φυσικών προσώπων που εκπροσωπούσαν το νομικό πρόσωπο και για τον σκοπό αυτό ο Ισπανός ανακριτής επισήμανε στη διάταξή του περί παύσης της ποινικής δίωξης ότι δεν ήταν δυνατόν να στοιχειοθετηθεί πλημμέλεια της Swiftair.

Η εισαγγελική αρχή

- 27 Η εισαγγελική αρχή εκτιμά ότι οι διάφορες νομικές γνωμοδοτήσεις που εκδόθηκαν κατά τη διάρκεια της ανάκρισης από τους Γάλλους δικαστές-συνδέσμους στην Ισπανία ή από πανεπιστημιακούς που εξετάστηκαν ως μάρτυρες επί του ζητήματος του *ne bis in idem* δεν μπορούν να δια φωτίσουν επαρκώς το *tribunal*, καθώς μόνον το Δικαστήριο είναι αρμόδιο για την ερμηνεία του άρθρου 54 της ΣΕΣΣ όσον αφορά τα δύο νομικά ζητήματα που θέτει η υπό κρίση υπόθεση: την εμβέλεια της ισπανικής απόφασης περί παύσης της ποινικής δίωξης και το ζήτημα της ταυτότητας των προσώπων μεταξύ φυσικού και νομικού προσώπου.

Οι πολιτικώς ενάγοντες

- 28 Οι πολιτικώς ενάγοντες θεωρούν ότι η ισπανική διάταξη περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης αντιστοιχεί, στις έννομες τάξεις στις οποίες δεν υφίσταται ανακριτής, στην απόφαση της εισαγγελικής αρχής περί θέσης της υπόθεσης στο αρχείο, και ότι κατά πάγια νομολογία του γαλλικού Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου και του Δικαστηρίου γίνεται δεκτό ότι παρόμοια απόφαση δεν ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση. Τονίζουν ότι η νομολογία των ισπανικών δικαστηρίων είναι η ίδια πολύ σαφής όσον αφορά τη μη ύπαρξη δεδικασμένου των ανωτέρω αποφάσεων περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης, σε αντίθεση με τις αποφάσεις περί γνήσιας παύσης της ποινής δίωξης.

- 29 Οι πολιτικώς ενάγοντες επισημαίνουν επίσης ότι ο Ισπανός ανακριτής δεν διεξήγαγε σοβαρή και εις βάθος έρευνα και ότι όλοι οι υπάλληλοι της εταιρίας Swiftair εξετάστηκαν στο πλαίσιο της γαλλικής ανάκρισης, προκειμένου να παρασχεθεί στους πραγματογνώμονες η δυνατότητα να εξετάσουν την επιμέλεια της εταιρίας.
- 30 Τέλος, τονίζουν ότι εν πάση περιπτώσει, προκειμένου μια απόφαση να αποκτήσει, στο πλαίσιο άλλης υπόθεσης, ισχύ δεδικασμένου, πρέπει να υφίσταται ταυτότητα διαδικών, υπόθεσης και αντικειμένου: στην προκειμένη περίπτωση, οι πολιτικώς ενάγοντες υποστηρίζουν, αφενός, ότι δεν υφίσταται ταυτότητα διαδικών καθώς δεν ασκήθηκε δίωξη κατά της εταιρίας Swiftair στην Ισπανία και ότι δεν μπορούσε να στοιχειοθετηθεί ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων στην Ισπανία για τα πραγματικά περιστατικά του αεροπορικού δυστυχήματος, αφετέρου, ότι δεν υφίσταται ταυτότητα νομικού χαρακτηρισμού καθώς η γαλλική ανάκριση αφορούσε το αδίκημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια ενώ η ανάκριση στην Ισπανία κινήθηκε για τρομοκρατική επίθεση και συνεχίστηκε για τη διερεύνηση τυχόν παραβάσεων της αεροπορικής νομοθεσίας από τους χειριστές. Συμπερασματικά, δεδομένου ότι δεν ασκήθηκε ουδεμία ποινική δίωξη κατά της εταιρίας Swiftair στην Ισπανία και δεν μπορεί εν πάση περιπτώσει να οχληθεί, δεν δύναται να επικαλεσθεί τον κανόνα *ne bis in idem*.

4. Εκτίμηση του tribunal:

Ανάλυση των εφαρμοστέων νόμων

- 31 Το tribunal εξετάζει κατ' αρχάς το νομικό πλαίσιο στο επίπεδο του δικαίου της Ένωσης, του γαλλικού δικαίου και του ισπανικού δικαίου.
- 32 Στο πλαίσιο του δικαίου της Ένωσης, το tribunal επικεντρώνει την εξέταση της αρχής *ne bis in idem* στο άρθρο 54 της ΣΕΣΣ. Εξετάζοντας κατ' αρχάς το «bis», καταγράφει τις αποφάσεις στις οποίες το Δικαστήριο αποφάνθηκε ειδικότερα επί του αμετάκλητου χαρακτήρα μιας απόφασης κατά την έννοια του άρθρου 54 της ΣΕΣΣ (αποφάσεις της 11ης Φεβρουαρίου 2003, Gözütok και Brügger, C-187/01 και C-385/01, EU:C:2003:87· της 10ης Μαρτίου 2005, Miraglia, C-469/03, EU:C:2005:156· της 22ας Δεκεμβρίου 2008, Turanský, C-491/07, EU:C:2008:768· της 5ης Ιουνίου 2014, M, C-398/12, EU:C:2014:1057· και της 29ης Ιουνίου 2016, Kossowski, C 486/14, EU:C:2016:483). Το tribunal συνοψίζει τα διδάγματά τους ως εξής: αμετάκλητη δεν είναι μόνον η απόφαση που εκδίδεται από δικαστήριο· πρέπει, ωστόσο, να παύει οριστικά την ποινική δίωξη στο συμβαλλόμενο κράτος· πρέπει οπωσδήποτε να εκδίδεται κατά την περάτωση της κατ' ουσίαν ανάκρισης για την υπόθεση· γίνεται δεκτό ότι η ποινική δίωξη δύναται να επαναληφθεί κατά του ίδιου προσώπου και για τα ίδια πραγματικά περιστατικά μόνον εφόσον προκύψουν νέα επιβαρυντικά στοιχεία.
- 33 Εξετάζοντας στη συνέχεια το «idem», το tribunal μνημονεύει τις αποφάσεις της 9ης Μαρτίου 2006, Van Esbroeck, C-436/04, EU:C:2006:165· και της 28ης

Σεπτεμβρίου 2006, Gasparini κ.λπ., C-467/04, EU:C:2006:610, προσθέτοντας ότι η τελευταία απόφαση δεν επιλύει ρητώς το ζήτημα αν απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης η οποία εκδόθηκε σε συμβαλλόμενο στη συμφωνία κράτος και αφορά φυσικά πρόσωπα δύναται να έχει αποτέλεσμα *ne bis in idem* προς όφελος νομικών προσώπων για τα ίδια πραγματικά περιστατικά σε άλλο συμβαλλόμενο στη συμφωνία κράτος.

- 34 Όσον αφορά το γαλλικό δίκαιο, το tribunal επικαλείται, παρεμπιπτόντως, το άρθρο 695-9-54 du Code de procédure pénale (Κώδικα ποινικής δικονομίας), το οποίο μνημονεύει την απόφαση-πλαίσιο 2009/948/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, προβλέποντας μεταξύ άλλων την παραπομπή της υπόθεσης στη Eurojust ελλείψει συμφωνίας σχετικά με τις συντρέχουσες αρμοδιότητες, πλην περιορίζεται στην παρατήρηση ότι οι συζητήσεις μεταξύ των ισπανικών και γαλλικών δικαστικών αρχών κατά τη διάρκεια της ανάκρισης, καίτοι καρποφόρες όσον αφορά τις έρευνες, δεν επέτρεψαν την έγκαιρη επίλυση του ζητήματος της ενδεχόμενης σύγκρουσης αποφάσεων κατά το πέρας ερευνών οι οποίες διεξήχθησαν παράλληλα.
- 35 Όσον αφορά το ισπανικό δίκαιο, το tribunal παρουσιάζει συνοπτικά το καθεστώς των αποφάσεων περί παύσης της ποινικής δίωξης που περιλαμβάνεται στα προμνησθέντα άρθρα 637 και 641 του ισπανικού κώδικα ποινικής δικονομίας και το καθεστώς της ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων.

Το καθεστώς των αποφάσεων περί παύσης της ποινικής δίωξης

- 36 Σε αντίθεση με το γαλλικό δίκαιο, η ισπανική νομοθεσία δεν ρυθμίζει τις προϋποθέσεις της επανάληψης διαδικασίας που τέθηκε στο αρχείο δυνάμει απόφασης περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης. Οι προϋποθέσεις της εν λόγω επανάληψης καθορίστηκαν, επομένως, από τη νομολογία των ισπανικών δικαστηρίων, η οποία έθεσε ως αρχή την ύπαρξη νέων επιβαρυντικών στοιχείων (απόφαση του Tribunal Supremo (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Ισπανία) της 30ής Ιουνίου 1997, η οποία επικυρώθηκε στη συνέχεια), η οποία δεν επιτρέπει την επανάληψη της ποινικής διαδικασίας βάσει των ίδιων αποδεικτικών στοιχείων και προσδίδει ορισμένη ισχύ δεδικασμένου στη διάταξη περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης, ιδίως όσον αφορά «την επάρκεια των αποδεικτικών στοιχείων που εντάσσονται στη δικογραφία για τη συνέχιση της διαδικασίας».
- 37 Το αιτούν δικαστήριο συνοψίζει τη νομολογία που μνημονεύεται από την κατηγορούμενη και τους πολιτικώς ενάγοντες, εξάγοντας εξ αυτής το συμπέρασμα ότι οι αποφάσεις που μνημονεύει έκαστος εκ των διαδίκων δεν είναι ασύμβατες και τείνουν να αποδείξουν: ότι τα ισπανικά δικαστήρια καθόρισαν επακριβή κριτήρια για την επανάληψη της διαδικασίας μετά την έκδοση απόφασης περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης, τα οποία απαιτούν την ύπαρξη νέων επιβαρυντικών στοιχείων· ότι, εφόσον είναι δυνατή η επανάληψη της διαδικασίας μετά την έκδοση απόφασης περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης, η τελευταία δεν προσομοιάζει προς αμετάκλητη απόφαση με πλήρη ισχύ δεδικασμένου· ότι, λαμβανομένης υπόψη της αμφισβητούμενης

πρακτικής των ισπανικών δικαστηρίων να καταφεύγουν χάριν ευκολίας στην έκδοση αποφάσεων περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης, τα δικαστήρια εξετάζουν το συγκεκριμένο περιεχόμενο της δικογραφίας προκειμένου να αξιολογήσουν ποια πρέπει να είναι τα αποτελέσματα της εκδοθείσας διάταξης περί παύσης της ποινικής δίωξης.

Το καθεστώς της ποινικής ευθύνης των νομικών προσώπων

- 38 Η ευθύνη των νομικών προσώπων θεσπίστηκε στην Ισπανία με τον Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal (οργανικός νόμος 1/2015, της 30ής Μαρτίου 2015, περί τροποποίησης του οργανικού νόμου 10/1995, της 23ης Νοεμβρίου 1995, περί Ποινικού Κώδικα).
- 39 Κατά τον χρόνο του δυστυχήματος, ρυθμιζόταν από το άρθρο 31bis του Código penal (ισπανικού ποινικού κώδικα) (μνημονευόμενου στο σημείο 22 της παρούσας σύνοψης) το οποίο προβλέπει μεταξύ άλλων: «1. Στις περιπτώσεις που προβλέπει ο παρών Κώδικας, τα νομικά πρόσωπα ευθύνονται ποινικά [...]»
- 40 Από τον νόμο αυτόν προκύπτει ότι η ποινική ευθύνη των νομικών προσώπων δύναται να θεμελιωθεί στην Ισπανία μόνον για περιορισμένο αριθμό αδικημάτων, στα οποία δεν περιλαμβάνονται το άρθρο 65 του Ley 209/1964, de 24 de diciembre, Penal y Procesal de la Navegación Aérea (ποινικός και δικονομικός νόμος 209/1964, της 24ης Δεκεμβρίου 1964, περί αεροπλοΐας) που προβλέπει το από αμέλεια ή από σοβαρή ανεπάρκεια αδίκημα στην αεροπλοΐα και το άρθρο 142 του Código penal (ισπανικού ποινικού κώδικα) περί ανθρωποκτονίας από αμέλεια.
- 41 Το tribunal εξετάζει επομένως την ένσταση παύσης της ποινικής δίωξης που αντλείται από το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, λόγω της διάταξης περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης που εξέδωσε ο Juzgado Central de Instrucción nº 6 (έκτος εθνικός τακτικός ανακριτής) στις 18 Ιουλίου 2016.
- 42 Συναφώς, κρίνει αναγκαίο να εξετάσει:
- 1) αν η ισπανική απόφαση είναι «αμετάκλητη απόφαση» κατά την έννοια του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
 - 2) αν μπορεί να θεωρηθεί ότι η εταιρία Swiftair «έχει δικαστεί αμετάκλητα» μετά την έκδοση της ισπανικής απόφασης, όπερ επιβάλλει να καθοριστεί το εύρος της έννοιας του «προσώπου που έχει δικαστεί αμετάκλητα» του άρθρου 54 της ΣΕΣΣ, η οποία δύναται να υπερισχύσει της αρχής ne bis in idem, στην περίπτωση ανάκρισης που περατώθηκε στο στάδιο των ερευνών, χωρίς οποιοδήποτε πρόσωπο να εξεταστεί υπό ιδιότητα άλλη πέραν αυτής του μάρτυρα,
 - 3) αν η εταιρία Swiftair δύναται να επικαλεσθεί τα αποτελέσματα απόφασης που εκδόθηκε σε έννομο σύστημα στο οποίο δύναται να ασκηθεί ποινική δίωξη μόνον κατά των φυσικών προσώπων που την εκπροσωπούν για τα πραγματικά

περιστατικά που αποτελούν αντικείμενο της ανάκρισης, όπερ επιβάλλει να καθοριστεί αν, μέσω ευρείας ερμηνείας της έννοιας του «προσώπου», η αρχή *ne bis in idem* του άρθρου 54 της ΣΕΣΣ πρέπει να εφαρμοστεί αυτόματα και κατ' εξομοίωση στις περιπτώσεις που οι διώξεις αφορούν ή δύνανται να αφορούν μόνον φυσικά πρόσωπα, στο νομικό πρόσωπο που νομίμως εκπροσωπούν τα εν λόγω φυσικά πρόσωπα.

Εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση

1) Υφίσταται αμετάκλητη απόφαση;

- 43 Οι συζητήσεις που διεξήχθησαν κατά την επ' ακροατηρίου διαδικασία της 8ης Ιουνίου 2023 αφορούσαν κυρίως το περιεχόμενο της ισπανικής απόφασης περί παύσης της ποινικής δίωξης, με τον έναν διάδικο να υποστηρίζει ότι ελλείπει ισχύος δεδικασμένου της εν λόγω απόφασης στην Ισπανία, η διάταξη περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αμετάκλητη απόφαση, ενώ ο έτερος διάδικος τονίζει ότι η νομολογία του Δικαστηρίου που αφορά την έννοια της αμετάκλητης απόφασης επιβάλλει μόνον η επίδικη απόφαση να παύει την ποινική δίωξη, υπό την επιφύλαξη πιθανών νέων επιβαρυντικών στοιχείων ή της άσκησης εκτάκτων ενδίκων μέσων.
- 44 Το ισπανικό δίκαιο παρουσιάζει την ιδιαιτερότητα να διακρίνει, μεταξύ των αποφάσεων περί παύσης της ποινικής δίωξης που δύναται να εκδώσει ο ανακριτής για την περάτωση της ανάκρισης, τις αποφάσεις που παρέχουν τη δυνατότητα επανάληψης της ανάκρισης σε περίπτωση νέων επιβαρυντικών στοιχείων (οι αποφάσεις περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης) και τις αποφάσεις που περατώνουν οριστικά την ανάκριση και έχουν ισχύ δεδικασμένου, διότι δεν υφίσταται αδίκημα, δράστης ή δράστης που θεωρείται υπεύθυνος (οι αποφάσεις περί γνήσιας παύσης της ποινικής δίωξης). Τα δύο αυτά είδη διατάξεων αποτελούν δικαστικές αποφάσεις, δυνάμενες να προσβληθούν, και τα αποτελέσματά τους διαφέρουν, κυρίως όσον αφορά τα δικαιώματα του προσώπου κατά του οποίου έχουν απαγγελθεί κατηγορίες ή το οποίο έχει τεθεί υπό προσωρινή κράτηση (όπως το δικαίωμα στην ένδικη προστασία της τιμής και της υπόληψης που συνδέεται με τις απαλλακτικές ή τις αθωωτικές αποφάσεις και το δικαίωμα αποζημίωσης για προσωρινή κράτηση που εκτίθηκε κατά τη διάρκεια της ανάκρισης ή της άσκησης ορισμένων ενδίκων μέσων).
- 45 Προκειμένου να θεραπευθούν ενδεχόμενες καταχρήσεις των ανακριτών στην υπέρμετρη και ευχερή έκδοση διατάξεων περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης, τα ισπανικά δικαστήρια δύνανται να αποδίδουν κατά περίπτωση στις διατάξεις περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης τα ίδια αποτελέσματα με τις διατάξεις περί γνήσιας παύσης της ποινικής δίωξης, στις περιπτώσεις που είναι σε θέση να κρίνουν ότι η περίπτωση την οποία ερεύνησε ο ανακριτής δικαιολογούσε την έκδοση διάταξης περί γνήσιας παύσης της ποινικής δίωξης.
- 46 Η ισπανική νομολογία είναι, ωστόσο, σαφής: οι διατάξεις περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης δεν έχουν ισχύ ουσιαστικού δεδικασμένου. Μόνον οι

αποφάσεις περί γνήσιας παύσης της ποινικής δίωξης έχουν ισχύ ουσιαστικού δεδουλευμένου. Στην απόφασή του της 14ης Ιανουαρίου 2019 (ATC 3/2019), το Tribunal Constitucional (Συνταγματικό Δικαστήριο, Ισπανία) τείνει να διαφοροποιήσει την ανωτέρω διάκριση και να υιοθετήσει μια *in concreto* εκτίμηση της διαδικασίας που κατέληξε στην παύση της ποινικής δίωξης, προκειμένου να καθορίσει τα αποτελέσματά της. Στην ανωτέρω απόφαση, το Συνταγματικό Δικαστήριο αποφάσισε ότι: «το ενδεχόμενο αποτέλεσμα του ουσιαστικού δεδουλευμένου απόφασης περί παύσης της ποινικής δίωξης δεν εξαρτάται από τον οριστικό ή προσωρινό χαρακτήρα της θέσης της υπόθεσης στο αρχείο –και, κατά συνέπεια, από την απόλυτη αδυναμία επανάληψης της διαδικασίας– αλλά από τις συγκεκριμένες περιστάσεις της υπόθεσης και το γεγονός ότι 1) η απόφαση αυτή εκδόθηκε κατά την περάτωση ποινικής διαδικασίας στην οποία εξετάστηκε ο κατηγορούμενος, με τις κατηγορίες και τη βαρύτητα που αυτή συνεπάγεται· 2) ελήφθησαν από το αρμόδιο για τη διαδικασία όργανο όλα τα αναγκαία και εύλογα μέτρα έρευνας προκειμένου να καθοριστεί ο ποινικώς κολάσιμος χαρακτήρας των πράξεων και η ιδιαίτερη συμμετοχή του ενδιαφερομένου σε αυτές, και 3) λόγω του αμετάκλητου χαρακτήρα της εν λόγω απόφασης περί θέσης της υπόθεσης στο αρχείο, η επανάληψη της διαδικασίας εξαρτάται από την εμφάνιση νέων επαρκών στοιχείων που αφορούν τον ποινικώς κολάσιμο χαρακτήρα των πράξεων και τη συμμετοχή του ενδιαφερομένου σε αυτά».

- 47 Το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ εδράζεται στην έννοια της αμετάκλητης απόφασης και παρίσταται να αναφέρεται σιωπηρά στην έννοια του δεδουλευμένου μιας τέτοιας απόφασης, μείζων πρόταση της οποίας είναι η αρχή *ne bis in idem*, δεδομένου ότι ποινική απόφαση με ισχύ δεδουλευμένου απαγορεύει την κίνηση κάθε νέας δίωξης κατά του ίδιου κατηγορουμένου για τα ίδια πραγματικά περιστατικά.
- 48 Ωστόσο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου μπορεί να συναχθεί ότι απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης, με την οποία παύει μεν η ποινική δίωξη μετά τη διεξαγωγή λεπτομερών ερευνών, δύναται όμως αυτή να επαναληφθεί εφόσον προκύψουν μεταγενέστερα νέα επιβαρυντικά στοιχεία, ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση κατά την έννοια του άρθρου 54 της ΣΕΣΣ. Οι αποφάσεις του Δικαστηρίου που περιλαμβάνουν σχετική κρίση δεν αναφέρονται στην έννοια του δεδουλευμένου.
- 49 Το Δικαστήριο κρίνει επίσης ότι η ισχύς μιας απόφασης πρέπει να κρίνεται βάσει του εσωτερικού δικαίου του συμβαλλομένου κράτους. Στηριζόμενο στην επιφύλαξη αυτή, το γαλλικό δικαστήριο εξέδωσε τη διάταξή του περί παραπομπής, εκτιμώντας ότι, δεδομένου ότι η διάταξη περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης δεν είχε, κατά τα ισπανικά δικαστήρια, ισχύ δεδουλευμένου, δεν ήταν, συνεπώς, αμετάκλητη απόφαση και δεν είχε τα αποτελέσματα της αρχής *ne bis in idem*.
- 50 Επομένως, φαίνεται να υφίσταται αντίφαση μεταξύ των δύο αυτών ζητούμενων στην περίπτωση της ισπανικής απόφασης της 18ης Ιουλίου 2016, δεδομένου ότι, μολονότι η εν λόγω διάταξη περί προσωρινής παύσης της ποινικής δίωξης

παρίσταται σύμφωνη προς τις απαιτήσεις που θέτει η νομολογία του Δικαστηρίου στην απόφαση της 5ης Ιουνίου 2014, M (C 398/12, EU:C:2014:1057), τα ισπανικά δικαστήρια τονίζουν σαφώς ότι δεν έχει ισχύ ουσιαστικού δεδικασμένου, όπως μια αμετάκλητη απόφαση ή μια διάταξη περί γνήσιας παύσης της ποινικής δίωξης και δεν παρέχει κατ' αρχήν στο πρόσωπο το οποίο αφορά τη δυνατότητα να έχει τα ίδια δικαιώματα με κατηγορούμενο που έχει απαλλαγεί από κάθε κατηγορία.

- 51 Είναι, συνεπώς, αναγκαίο να καθοριστεί αν, για το Δικαστήριο, η έννοια της «αμετάκλητης απόφασης» που διαλαμβάνει το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ απαιτεί, υπό το πρίσμα του εσωτερικού δικαίου του οικείου κράτος, να έχει η απόφαση ισχύ πλήρους δεδικασμένου, απαγορεύοντας ρητώς κάθε νέα δίωξη για τις ίδιες κατηγορίες, χωρίς να παρέχει στο οικείο πρόσωπο το σύνολο των λοιπών δικαιωμάτων που θα είχε σε περίπτωση αθώωσης ή απαλλαγής από τις κατηγορίες.
- 52 Το tribunal θα υποβάλει συναφώς το πρώτο προδικαστικό ερώτημα που παρατίθεται κατωτέρω.
- 2) *Υφίσταται «πρόσωπο που έχει δικαστεί αμετάκλητα»;*
- 53 Κατά την έναρξη της ισπανικής ανάκρισης, ο ανακριτής διερεύνησε κατ' αρχάς πιθανές τρομοκρατικές πράξεις που ενδέχεται να προξένησαν το αεροπορικό δυστύχημα. Καθώς δεν στοιχειοθετήθηκε καμία τρομοκρατική πράξη, ο Ισπανός ανακριτής συνέχισε την έρευνά του για να καθορίσει αν το δυστύχημα οφειλόταν στην απειρία ή την αμέλεια των χειριστών και κατέληξε, κατά το πέρας των ερευνών του, στο συμπέρασμα ότι δεν ήταν δυνατό να στοιχειοθετηθεί καμία παραβίαση του «αντικειμενικώς επιβαλλόμενου στους χειριστές του αεροσκάφους καθήκοντος προσοχής και επιμέλειας».
- 54 Στον φάκελο της ισπανικής ανάκρισης, οι μόνες ακροάσεις του προσωπικού της εταιρίας Swiftair που πραγματοποιήθηκαν τον Νοέμβριο του 2014 αντιστοιχούν στις ακροάσεις που ζήτησαν οι Γάλλοι δικαστές με αίτηση για τη διενέργεια διαδικαστικών πράξεων. Οι διάφοροι υπάλληλοι αυτοί της εταιρίας Swiftair εξετάστηκαν υπό την ιδιότητα του απλού μάρτυρα από Ισπανούς αξιωματικούς της αστυνομίας, παρουσία Γάλλων στελεχών της Χωροφυλακής.
- 55 Ο Ισπανός ανακριτής δεν προέβη σε καμία εξέταση της εταιρίας Swiftair ή του νομίμου εκπροσώπου της, όπως έπραξε αργότερα ο Γάλλος ανακριτής κατά την απαγγελία κατηγοριών κατά της εταιρίας.
- 56 Συνεπώς, μολονότι οι έρευνες στην Ισπανία αφορούσαν την εκπαίδευση και την εξάσκηση των χειριστών της εταιρίας Swiftair, προκειμένου να καθοριστεί αν ήταν πιθανό να υποπέσουν σε πλημμέλειες ή αν ήταν σχετικώς άπειροι, ουδέποτε ασκήθηκε επισήμως δίωξη κατά της εταιρίας Swiftair, ούτε από τον Ισπανό εισαγγελέα ούτε από τον Ισπανό ανακριτή, ο οποίος την είχε ενημερώσει

επισημώς ότι διεξάγονταν έρευνες σε βάρος της οι οποίες ενδεχομένως να κατέληγαν σε δίκη.

- 57 Επισημαίνεται απλώς ότι η απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης διευκρινίζει στην αιτιολογία της ότι «δεν προέκυψε καμία απόδειξη περί πλημμελειών από μέρους της εταιρείας Swiftair, οι οποίες δύνανται να συνδέονται με το αεροπορικό δυστύχημα της πτήσης AH5017, το οποίο συνέβη στις 24 Ιουλίου στο Μάλι».
- 58 Δεν υφίσταται νομολογία του Δικαστηρίου που να αποσαφηνίζει τι καλύπτει η έννοια του «προσώπου που έχει δικαστεί αμετάκλητα» στο δίκαιο της Ένωσης, στη συγκεκριμένη περίπτωση όσον αφορά διαδικασία που περατώνεται με απόφαση περί παύσης της ποινής δίωξης. Εφαρμόζεται η ανωτέρω έννοια σε όλα τα πρόσωπα στα οποία έχουν απαγγελθεί, άμεσα ή έμμεσα, κατηγορίες, ακόμη και ελλείψει οποιασδήποτε πράξης του ανακριτή ή του εισαγγελέα που να καθορίζει επακριβώς και ονομαστικά τα πρόσωπα τα οποία αφορούν οι έρευνες και σε βάρος των οποίων υπάρχουν υπόνοιες ότι τέλεσαν αδίκημα;
- 59 Το tribunal θα υποβάλει, όσον αφορά την έννοια του «προσώπου που έχει δικαστεί αμετάκλητα» την οποία διαλαμβάνει το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα που παρατίθεται κατωτέρω.
- 3) *Η έννοια του «προσώπου» και το ζήτημα της ταυτότητας μεταξύ του νομικού προσώπου και των νομίμων εκπροσώπων του, φυσικών προσώπων*
- 60 Η εταιρία Swiftair δεν αμφισβήτησε ότι το αδίκημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, το οποίο θα μπορούσε να είχε στοιχειοθετηθεί από το ισπανικό δικαστήριο εάν είχε κάνει δεκτό ότι οι χειριστές στερούνταν ικανοτήτων ή ήταν άπειροι, δεν μπορούσε να καταλογιστεί ευθέως στην ίδια την εταιρία, λαμβανομένου υπόψη του περιοριστικού χαρακτήρα των κανόνων για την άσκηση ποινικής δίωξης κατά των νομικών προσώπων στη χώρα αυτή.
- 61 Η εταιρία Swiftair ισχυρίστηκε, ωστόσο, ότι αν οι έρευνες είχαν αποδείξει παραλείψεις της εταιρίας στην εκπαίδευση και τη διατήρηση των ικανοτήτων των χειριστών, θα είχε ασκηθεί ποινική δίωξη για ανθρωποκτονία κατά των νομίμων εκπροσώπων της εταιρίας Swiftair (φυσικών προσώπων) και, επομένως, θα είχε ασκηθεί εμμέσως ποινική δίωξη κατά της εταιρίας.
- 62 Η εταιρία Swiftair συνάγει εξ αυτού ότι η απόφαση περί παύσης της ποινικής δίωξης, η οποία επικυρώνει την έλλειψη επαρκών αποδείξεων που μπορούν να γίνουν δεκτές κατά των νομίμων εκπροσώπων της εταιρίας για το αδίκημα της ανθρωποκτονίας από αμέλεια, έχει τόσο για τους νόμιμους εκπροσώπους της όσο και για την ίδια ως νομικό πρόσωπο, αποτέλεσμα ne bis in idem που ισχύει σε όλα τα κράτη μέλη της Ένωσης.
- 63 Ο συλλογισμός αυτός, η επικύρωση του οποίου θα κατέληγε στην απαλλαγή της εταιρίας Swiftair από κάθε πιθανή άμεση ποινική δίωξη τόσο στη χώρα της έδρας

της όσο και στα άλλα κράτη μέλη, θέτει δύο διαδοχικές δυσκολίες, την επίλυση των οποίων δεν επιτρέπει εισέτι η νομολογία του Δικαστηρίου:

- Η απόφαση της 28ης Σεπτεμβρίου 2006, Gasparini κ.λπ. (C-467/04, EU:C:2006:610, σημείο 2 του διατακτικού) επισημαίνει ότι η αρχή *ne bis in idem*, την οποία κατοχυρώνει το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, δεν έχει εφαρμογή σε «άλλα πρόσωπα πέραν αυτών για τα οποία έχει εκδοθεί αμετάκλητη δικαστική απόφαση σε συμβαλλόμενο κράτος». Θεωρεί το Δικαστήριο ότι στην έννοια αυτή του «προσώπου» περιλαμβάνεται η ταυτότητα των προσώπων μεταξύ, αφενός, των φυσικών προσώπων, νομίμων εκπροσώπων του νομικού προσώπου που ενήργησαν για λογαριασμό του στο πλαίσιο των καθηκόντων τους, και, αφετέρου, του ίδιου του νομικού προσώπου. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, δεν μπορεί να ασκηθεί οποιαδήποτε ποινική δίωξη κατά εταιρίας ή κάθε άλλου τύπου νομικού προσώπου σε συμβαλλόμενο κράτος σε περίπτωση καταδίκης, για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, των νομίμων εκπροσώπων του σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος. Εξ αυτού συνάγεται και η αντίστροφη πρόταση.

Η απόφαση αυτή δύναται να έχει αξιοσημείωτη επιρροή στις χώρες όπως η Γαλλία, στις οποίες η ποινική ευθύνη του νομικού προσώπου είναι γενική και μπορεί να θεμελιωθεί παράλληλα και ταυτόχρονα με την ποινική ευθύνη των νομίμων εκπροσώπων του, για όλα τα αδικήματα του Ποινικού Κώδικα.

- Πρέπει να γίνει δεκτή, εφόσον επικυρωθεί, η εν λόγω ταυτότητα προσώπων εφόσον οι έρευνες για τα πραγματικά περιστατικά που διεξήχθησαν σε ένα από τα κράτη μέλη διεξήχθησαν μόνον από την άποψη του νομικού χαρακτηρισμού που δεν επιτρέπει τη θεμελίωση της ποινικής ευθύνης του εν λόγω νομικού προσώπου στο ανωτέρω κράτος;

127. Προκειμένου να επιλυθούν οι ανωτέρω δυσκολίες ερμηνείας του εύρους των όρων που χρησιμοποιεί το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, και να καθοριστεί αν μπορεί να ασκηθεί ποινική δίωξη στη Γαλλία κατά της εταιρίας Swiftair για πραγματικά περιστατικά για τα οποία ουδέποτε είχε στοιχειοθετηθεί η ποινική ευθύνη της, ως νομικού προσώπου, στην Ισπανία, για τα οποία ωστόσο ο Ισπανός δικαστής έκρινε ότι δεν έπρεπε να ασκηθεί ποινική δίωξη κατά των νομίμων εκπροσώπων της, το tribunal θα υποβάλει τα δύο προδικαστικά ερωτήματα που παρατίθενται κατωτέρω.

5. Τα προδικαστικά ερωτήματα:

64 Το tribunal υποβάλλει τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

- 1) Έχει το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 50 του Χάρτη, την έννοια ότι δυνάμενη να προσβληθεί με ένδικο μέσο διάταξη περί παύσης της ποινικής δίωξης, η οποία εκδόθηκε από δικαιοδοτικό όργανο σε συμβαλλόμενο κράτος μετά τη διεξαγωγή λεπτομερούς ανάκρισης στην υπόθεση και η οποία κωλύει τη συνέχιση της διαδικασίας, εκτός εάν προκύψουν νέα

επιβαρυντικά στοιχεία, πρέπει να χαρακτηριστεί ως αμετάκλητη απόφαση, κατά την έννοια του ανωτέρω άρθρου, ακόμη και αν, κατά το δίκαιο του συμβαλλόμενου κράτους στο οποίο εκδόθηκε, η εν λόγω διάταξη περί παύσης της ποινικής δίωξης δεν παράγει όλα τα αποτελέσματα απόφασης με πλήρη ισχύ δεδικασμένου;

2) Έχει το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, υπό το πρίσμα του άρθρου 50 του Χάρτη, την έννοια ότι, σε περίπτωση έκδοσης διάταξης περί παύσης της ποινικής δίωξης που ισοδυναμεί με αμετάκλητη απόφαση, δυνάμενης να προσφέρει την προστασία του *ne bis in idem* που προβλέπεται από τη ρύθμιση αυτή, ως «πρόσωπο που έχει δικαστεί αμετάκλητα» νοείται κάθε πρόσωπο κατά του οποίου απαγγέλθηκαν κατηγορίες κατά τη διάρκεια της ανακριτικής διαδικασίας, οι πράξεις ή οι παραλείψεις του οποίου αποτέλεσαν αντικείμενο ερευνών, ακόμη και αν εις βάρος του προσώπου αυτού δεν ασκήθηκε επισήμως ποινική δίωξη ή πράξη καταναγκασμού κατά το στάδιο της ανάκρισης;

3-α) Έχει το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, υπό το πρίσμα του άρθρου 50 του Χάρτη, την έννοια ότι υφίσταται ταυτότητα προσώπων μεταξύ, αφενός, των φυσικών προσώπων οι πράξεις των οποίων τελέστηκαν κατά την άσκηση των εταιρικών καθηκόντων τους, προς όφελος και για λογαριασμό του νομικού προσώπου που εκπροσωπούν και, αφετέρου, του ίδιου του νομικού προσώπου, η οποία απαγορεύει κάθε δίωξη σε βάρος νομικού προσώπου σε συμβαλλόμενο κράτος, αν οι νόμιμοι εκπρόσωποί του «δικάστηκαν αμετάκλητα» κατά την έννοια του δικαίου της Ένωσης σε άλλο συμβαλλόμενο κράτος, καίτοι ουδέποτε ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά του ίδιου του νομικού προσώπου στο ίδιο κράτος;

3-β) Αν η απάντηση στο προηγούμενο προδικαστικό ερώτημα είναι καταφατική και στην περίπτωση αυτή, έχει το άρθρο 54 της ΣΕΣΣ, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 50 του Χάρτη, την έννοια ότι η προστασία που παρέχει η αρχή *ne bis in idem* πρέπει να καλύπτει το νομικό πρόσωπο, ακόμη και αν, κατά το δίκαιο του συμβαλλόμενου κράτους στο οποίο εκδόθηκε η απόφαση, δεν μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να ασκηθεί ποινική δίωξη σε βάρος του νομικού προσώπου, είτε διότι τα νομικά πρόσωπα δεν υπέχουν άμεσα ποινική ευθύνη στο εν λόγω κράτος, είτε διότι τα νομικά πρόσωπα υπέχουν ποινική ευθύνη μόνον για αδικήματα που δεν μπορούν να στοιχειοθετήσουν τα πραγματικά περιστατικά που αποτελούν αντικείμενο της ποινικής δίωξης;